

Gordana Škorić

BLOCH NA KORČULI

Ovo će biti vrlo osobno sjećanje. Malo sam šokirana činjenicom da je od Korčule 1968. prošlo 46 godina, cijeli jedan život. Na Korčulu sam stigla zbog Ericha Fromma. Naime pisala sam naturalni rad *Čovjek i sloboda u djelu Ericha Fromma* i željela sam ga upoznati. Međutim, Fromm nije došao i nikada kasnije nije bio na Korčuli. Bio je na tzv. pretkorčuli u Dubrovniku, vjerojatno 1963., ali danas više nema nikoga koga bi to mogli pitati Utoliko zbog mlađih, treba ispraviti podatak iz knjige Nikole Tadića: ZAGREBAČKA FILOZOFSKA ŠKOLA. Poetsko-filozofske zagonetke, koji na str. 6. svoje knjige spominje među inima Ericha Fromma, kao da je bio na Korčuli. Kako sebe naziva *radikalnim praksisovskim šezdesetimašem* (na istoj stranici) mlađi bi mogli pomisliti da točno što govori, ali to nikako nije utemeljeno u činjenicama. To sam mu neki dan spomenula, pa je kazao: znate, ja sam pjesnik.

Doduše, on nije jedini. Rajko Grlić, kojega se sjećam s Korčule jer je i u Zagrebu bio moj susjed u Vrbanićevoj (naravno, kao i njegov otac Danko Grlić) jednom prilikom, sjećajući se Korčule, napisao: pogledam lijevo-desno a kad tamo sve važni ljudi koji potpisuju protest protiv upada sovjetskih trupa u Prag, što se događalo u vrijeme Korčule 1968., krajem kolovoza: Marcuse, Bloch, Fromm...A Rajko Grlić je tada studirao filmsku režiju u Pragu i to ga je posebno pogađalo.

Međutim, Erich Fromm bi svakako spadao na Korčulu, a i ja sam došla jer mislim da je bio čak bio i najavljen. Ali je činjenica da ipak nije došao.

Ali, bio je Ernst Bloch sa svojom suprugom Karolom Bloch, kao i kćeri Mirjam Josephson, koja nije bila iz braka s Karolom. U braku s Karolom imao je samo sina Jana Roberta Blocha.

Pod mentorstvom prof. dr. Gaje Petrovića obranila magistarski rad: *Materijalizam Ernsta Blocha*. Ujedno sam bila kod Blocha bila i na stipendiji 1976./77. na Sveučilištu u Tübingenu, gdje je Bloch bio gostujući profesor, nakon što je 1961. prebjegao na Zapad zbog protesta protiv gradnje Berlinskog zida. Tih godina (možda ne baš 1968., ali 1970. svakako) na Korčulu je dolazio i Ernesto Grassi. I njega se dobro sjećam. Što je bio možda i motiv da sam doktorirala s temom *Problem metafore u djelu Ernesta Grassija*. Evo sada sam si uzela za pravo da mlađe gnjavim sa svojim naturalnim radom, magistarskim radom i doktoratom. Ali svi su na neki način vezani za Korčulu.

Još jedno sjećanje: Kao poslijediplomandi išli smo u München. Vodili su nas prof. Grlić i prof. Petrović. Svrha boravka je bilo istraživanje literature za naše magisterije. Danas imate internet i razne mogućnosti pretraživanja, a mi smo morali ići na lice mjesta u München. Ali to nije bilo loše jer smo te godine 1974., produžili iz Münchena u Tübingen posjetiti Ernsta Blocha. Sjećam se da je i Žarko Puhovski bio s nama. Posjeta je bila vrlo uspješna, naravno oslanjali smo se na prof. Grlića i prof. Petrovića, koji su nam bili od neprocijenjive važnosti kao podrška, tim više što mnogi od nas i nisu znali njemački, ali smo ga kasnije naučili. Sjećam se i da nam je prof. Petrović organizirao i susret s ondašnjim rektorom Münchenskog Sveučilišta - Lobkoviczem.

Ono što je današnjim doktorandima nezamislivo- mi za vrijeme poslijediplomskog studija smo imali stipendije, a Ministarstvo nam je plaćalo i dio školarine.

E sad da se vratimo na temu: Bloch na Korčuli.

Godina je 1968. 28.3.1968. redakcija časopisa PRAXIS razmotrila je vijesti o smjenjivanju šestorice profesora Varšavskog Sveučilišta: B. Baczka, Z. Bauman, W. Berusa, M. Hirszowitza, L. Kolakowskog i S. Morawskog od kojih su dvojica ujedno i članovi redakcijskog savjeta Praxisa. Potpisani glavni i odgovorni urednici Praxisa: Gajo Petrović i Rudi Supek. Javili su se ne samo članovi redakcijskog savjeta časopisa Praxis Kostas Axelos iz Pariza, Alfred Ayer iz Oxforda, Norman Birnbaum iz Frankfurta, Robert Cohen i Kurt Wolf iz Amerike, Juergen Habermas iz Frankfurta, Agnes Heller iz Budimpešte, Henri Lefebvre iz Nanteéra, Georg Lukàcs iz Budimpešte, Herbert Marcuse iz La Jolle, Julius Strinka iz Bratislave, Ivan Varga iz Budimpešte, Arno Zanardo iz Bologne, Thomas B. Bottomore iz Brightona, Erich Fromm iz NY...i niz drugih. Navest ću što je napisao Ernst Bloch iz Tuebingena (27. 4. 68.)

«Tako su se važna očekivanja bila vezala za poljsko proljeće u oktobru 1956. Utoliko tmurnije odudara od toga otpuštanje šestorice poljskih profesora. Ovo je čak još i istovremeno s pravim praškim proljećem današnjim. Ponovni pad u staljinizam zajedno s antisemitizmom time je za ugled Poljske još štetniji upravo u vrijeme mladog socijalističkog revolta koji je započeo među studentima svijeta. Istinski progresivna inteligencija očekuje od Poljske neodložno rehabilitiranje progonjenih profesora-socijalizma radi.»

Korčula 1968. za temu je imala MARX I REVOLUCIJA (14. do 24. 8.1968.) U Uvodnoj riječi na otvaranju te Korčulanske ljetne škole Bloch je kazao: «Centar onoga, oko čega naše misli, želje, nade i djela, ako nešto vrijede, kruže, uvijek je socijalizam. U njemu je najveće ime Marx, čiji se 150. rođendan upravo slavio. Kako stoji s Marxom, kamenom spoticanja za neprijatelje i trajnim, usmjeravajućim postavljanjem problema za njegove prijatelje! On nije problem u smislu strašljivaca i oportunističkih, koji marksizam rado odbacuju kao balast, pa im tada ništa drugo ne preostaje nego njihova vlastita praznina i oportunistička prilagodba..... Ja razlikujem u marksizmu dvije struje, jednu hladnu i jednu toplu struju. Marksizam hladne struje je neobično koristan, detektivski, detektorski, u njemu se više ne može neko X prikazati kao Y, u njemu se zbiva ekonomijska analiza, u kojoj nema više nikakve sljeparije, nikakvog ideologijskog zastiranja čistih profitskih interesa, trijezan pogled kroz dosadašnje klasno društvo, shodno Marxovu stavu:» Ako se neka ideja sukobi s nekim interesom, svagda je ideja ta, koja se blamira».To znači da se revolucionarni proletarijat ne da više ničim obmanjivati.

To je hladna struja: no uz to ima u marksizmu nešto, što ima moralnu pozadinu, koja zadire u fantaziju, i pomoću svog oživljavajućeg morala kao i fantazije sačinjava toplu struju u marksizmu. Ona je ta koja zaziva revolucionarno oduševljenje, koja ljude tjera da ne prezirući smrt odu na barikade za prijelaz iz carstva nužnosti u carstvo slobode, u kojem nasilje i moć mogu postati suvišni, u kojem vladavina nad osobama prelazi u upravljanje stvarima, te ima konačno mjesta za važnije brige što ih imamo, kad namjesto slobode zarade može nastupiti sloboda od zarade, kada dokolica i muza postaju sestre slobode.»

U referatu koji je te godine držao pod naslovom «MARX KAO MISLILAC REVOLUCIJE» glavni naglasci: da je pobuna ili bar nezadovoljstva u svako vrijeme bilo premalo! Na deset revolucija dolazi sto tisuća ratova.

2. Nezadovoljstvo nije rijetko, posvuda je rašireno, i bez sumnje je bolje od

ničega. Što je s njime kao s jednim ponajprije psihičkim stanjem? Kako stoji s njime, kakav je put do pobune, i nije li nezadovoljstvo već nešto vrlo dobro i jako važno, prije svega u naše dane, kada se doduše još ne zna *točno* i još nije formulirano-mislim na studentske nemire - što se hoće, ali se vrlo jasno zna što se neće.

3. Kada se granica osjeti ona je već prekoračena, smatra Bloch.

4. Točka u kojoj je Marx nezadovoljstvo reflektirao bila je proturječje u dvojakom obličju subjektivnog faktora i u obličju prije svega objektivnog faktora.

5. Subjektivno proturječje je ono, koje aktivno proturječi, objektivno proturječje razvija se iz neprimjerenosti prestarjelih produkcijskih odnosa produktivnim snagama. Potonje osnovno proturječje, koje je u socijalističkoj revoluciji Marx prikazao s najvećom oštrinom i točnošću i koje *ni u čemu nije* zastarjelo.

6. Tome pridolazi nešto drugo, što je također ušlo u dijalektiku kod Marxa, naime na začuđujući način jedan Leibnitzov motiv.. Leibniz piše 1702. pismo, koje se tiče Mariottovog zakona-zakon plinskog pritiska na vanjski zid s konačnim efektom, da se vanjski zid rasprskava. Lajbnicovski motto temeljem Marxovog stava, nasilje je primalja društva, svakog društva, koje je bremenito novim društvom

7. Sigurno, kada bi išlo bez nasilja, toliko bolje. Ako je zrelost odnosa toliko uznapredovala, da se samo mora otkloniti slučajna smetnja da bi sve dospjelo u najbolji tok, kako su Marx i Engels krajem 19. st. još vjerovali- oni koji su gotovo svaki čas očekivali veliki lom.

8. Nakon 1918. prastara socijalistička zemlja bila je ostavljena neprijateljima: nacistima, eklezijastičkoj propagandi. Umjesto Novumom jedne konkretne utopije, koju je Marx inaugurirao.

BLOCH je bio na Korčuli još jednom 1970.- kada je tema bila HEGEL I NAŠE VRIJEME., a povod je bila 200-god. rođenja Hegela. Neposredno prije toga, god. 1969., povodom 300-te obljetnice Zagrebačkog Sveučilišta Bloch je bio proglašen počasnim doktorom Zagrebačkog Sveučilišta, ali zbog magle u Zagrebu nije mogao sletjeti avionom, pa se je na neki način na Korčuli 1970. simbolično zahvalio Zagrebačkom Sveučilištu.

Tada je održao i referat: *Povijesno posredovanje i Novum kod Hegela.*

Glavni naglasak u izlaganju je slijedeći:

1. Od Hegela ne treba graditi mauzolej, nego nam je dužnost iznova promišljati i kao što je Marx ukinuo njegovu zatvorenost i utoliko je Marx Hegelovu dijalektiku postavio s glave na noge od čistog duha i prije svega od čistog promatranja postavio u praksu, naziv kojega nosi najbolji filozofski časopis našega vremena. Praxis, samorazumljivo, u tom smislu ne isključuje sudjelujuću teoriju. Ono što znači kada se dijalektika postavi na noge, nije da se stvara statua, nego da se hoda i to prema naprijed da bi se prije svega uz prisutnost teorije i prakse, što se nikako ne može napraviti bez glave, nego promijeniti predmete u odnosu na misao, pojam, filozofiju, u težnji za pojmom.

I završiti ću kao što sam i počela- sasvim privatno. 1987.-e održana je konferencija o Blochu u Zagrebu. Bila zadužena voditi Karolu po Zagrebu, pa me prof. Petrović zamolio da je dovedem na Gornji grad u kafić, koji se nalazi uz Katarinsku crkvu. O tome imamo fotodokumentaciju u knjizi Karola Bloch: Die

Sehnsucht des Menschen, ein wirklicher Mensch zu werden». Reden und Schriften Band 2, koju je kod izdavača Talheimera uredila Karolina prijateljica Anne Frommann i Wölf Schröter, koji je danas uređuje «bloch-akademie-newsletter. Elektronischer Informationsrundbrief. Zur Aktualität des Wirkens von Ernst und Karola Bloch». On je ujedno i autor fotografija, ispod kojih piše:» Zajednička šetnja Zagrebom godine 1987. Karola Bloch sa dugogodišnjim prijateljem Gajom Petrovićem».

A ono što je u tome privatno jest da sam Karolu odvela mojoj mami na ručak, što je Karola odlično prihvatila.

Literatura:

1. Nikola Tadić: ZAGREBAČKA FILOZOFSKA ŠKOLA. Poetsko-filozofske zagonetke, Zagreb, Plejada, Hrvatsko društvo pisaca, 2014., str. 6.
2. Ernst Bloch: Odgovori članova redakcijskog savjeta PRAXIS, Tuebingen, 27. 4. 1968., PRAXIS, br. 4 /1968., str. 337.
3. Ernst Bloch: Riječ na otvaranju Korčulanske ljetne škole, Praxis, 1/2 1969., str. 3-5.
4. Ernst Bloch: Marx kao mislilac revolucije, Praxis 1/2 1969. str.16-18.
5. Ernst Bloch, Geschichtliche Vermittlung und das Novum bei Hegel, Praxis 1/2, 1971., str. 13-25.
6. Karola Bloch: Die Sehnsucht des Menschen, ein wirklicher Mensch zu werden. Reden und Schriften Band 2, Hg. von Anne Frommann und Welf Schroeter, Tahlheimer Verlag